

Høringsnotat:

Forslag til nye regler for reduksjon av uføreytelser fra folketrygden og offentlige og private tjenstepensjonsordninger mot arbeidsinntekt

Dato: 22. juni 2021

Høringsfrist: 1. september 2021

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Gjeldende rett	5
2.1. Folketrygdens uføretrygd	5
2.1.1 Nærmere om ulike former for fribeløp	6
2.1.2. Særlig om fribeløpet til personer som deltar i varig tilrettelagt arbeid (VTA)	7
2.2. Offentlig tjenestepensjon	8
2.3 Privat tjenestepensjon	9
3. Bakgrunn	10
3.1 Innledning	10
3.2 Mottakere av uføretrygd	10
3.3 Målet om flere i arbeid	12
3.4 Offentlig tjenestepensjon	13
3.5 Privat tjenestepensjon	14
4. Forslag til modeller for reduksjon av uføreytelser	15
4.1 Innledning	15
4.2 De nye modellene	16
4.2.1 Halv reduksjon opptil 1 G	16
4.2.2 Halv reduksjon opptil 1,2 G	18
4.2.3 Fribeløp på 0,1 G og halv reduksjon opptil 1,2 G	20
4.3. Særskilt om reduksjon for personer som er i VTA	21
4.4 Departementets samlede vurdering av de ulike modellene	21
4.5. Økonomiske og administrative konsekvenser	24
5. Hjelpemidler	26
5.1 Forslag	26
5.2 Gjeldende rett	26
5.3 Bakgrunn	27
5.4 Vurdering	28
5.5. Økonomiske og administrative konsekvenser	30
6. Utkast til lovendringer	31
6.1 Folketrygdloven	31
6.2 Lov om Statens pensjonskasse	32
6.3 Lov om pensjonsordning for sykepleiere	32
6.4 Lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.	33
6.5 Lov om tjenestepensjon	34

1. Innledning

Arbeids- og sosialdepartementet, i samråd med Finansdepartementet, sender med dette på høring ulike forslag til nye regler for reduksjon i uføretrygd og uførepensjon mot arbeidsinntekt. Forslaget omfatter endringer i folketrygdloven § 12-14, lov om Statens pensjonskasse § 29, lov om pensjonsordning for sykepleiere § 15, lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. § 12 og lov om tjenestepensjon § 8-9. I tillegg foreslås det endring i folketrygdloven § 10-5 om stønad til bedring av funksjonsevnen i arbeidslivet (hjelpemidler).

Arbeids- og sosialdepartementet sendte 18. mars 2021 på høring Sysselsettingsutvalgets rapporter NOU 2019: 7 Arbeid og inntektssikring og NOU 2021: 2 Kompetanse, aktivitet og inntektssikring med frist 17. juni 2021.

Ekspertgruppen (NOU 2019: 7) viste til at det på prinsipielt grunnlag kan stilles spørsmål om det bør være fribeløp i inntektssikringsordningene, herunder uføretrygd. De viste til at et alternativ til å fjerne fribeløpet helt, ville være å erstatte det med en mindre reduksjon mot inntekt i et lengre intervall enn fribeløpet, og at dette for eksempel kunne konkretiseres ved at bare halvparten av arbeidsinntekt opptil ett grunnbeløp¹ (1 G) legges til grunn for reduksjonen. Det partssammensatte utvalget (NOU 2021: 2) støtter forslaget om å erstatte fribeløpet på 0,4 G med halvert reduksjon over et lengre intervall. Utvalget foreslår konkret en halvert reduksjon opptil 1,2 G, dvs. i et noe lengre intervall enn forslaget i NOU 2019: 7 på 1 G.

Det er nær sammenheng mellom reglene for reduksjon av uføretrygd i folketrygden og reglene for reduksjon av uførepensjon fra offentlig og privat tjenestepensjon. Sysselsettingsutvalget har imidlertid ikke redegjort for fordeler og ulemper ved tilsvarende endringer for uførepensjon fra tjenestepensjonsordningene. Utvalget har heller ikke pekt på eventuelle konsekvenser for retten til hjelpemidler til bruk i arbeid for personer som mottar uføretrygd.

Departementet ønsker i dette høringsnotatet å høre fire ulike modeller for reduksjon av uføretrygd fra folketrygden og uførepensjon fra offentlige og private tjenestepensjonsordninger mot arbeidsinntekt:

- Beholde dagens regler med fribeløp på 0,4 G
- Halv reduksjon opptil 1 G
- Halv reduksjon opptil 1,2 G
- Fribeløp på 0,1 G og halv reduksjon opptil 1,2 G

I tillegg foreslås det at uføretrygdede fortsatt skal ha rett til hjelpemidler til bruk i arbeidslivet, dersom uføretrygden vil bli redusert mot arbeidsinntekten. Det betyr at dagens krav til minste inntekt på 0,4 G enten videreføres (beholde dagens regler), oppheves (innføre halv reduksjon opp til 1/1,2 G) eller blir redusert til 0,1 G (reduksjon av fribeløpet til 0,1 G og halv reduksjon).

¹ Grunnbeløpet tilsvarer 106 399 kroner per 1. mai 2021

Høringsnotatet kapittel 2–4 omtaler gjeldende rett, bakgrunn og forslag til ulike modeller for reduksjon av uføreytelser mot arbeidsinntekt. Kapittel 5 gjelder hjelpemidler til bruk arbeidslivet for personer som mottar uføretrygd. I kapittel 6 er det inntatt utkast til lovendringer i tråd med de ulike forslagene.

2. Gjeldende rett

2.1. Folketrygdens uføretrygd

Formålet med uføretrygd er å sikre inntekt for personer mellom 18 og 67 år som har fått inntektsevnen varig nedsatt som følge av varig sykdom, skade eller lyte. Det gis hel uføretrygd til personer som er helt arbeidsuføre, og gradert uføretrygd til de som er delvis arbeidsuføre. Personer som forsørger barn, har rett til et barnetillegg.

For å ha rett til uføretrygd er det et vilkår at inntektsevnen er varig nedsatt med minst halvparten, etter at hensiktsmessig behandling og arbeidsrettede tiltak er gjennomgått. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram er det tilstrekkelig at inntektsevnen er nedsatt med minst 40 prosent. Med inntektsevne menes evnen til å skaffe seg inntekt ved eget arbeid. Se folketrygdloven §§ 12-5 til 12-7.

Uføregraden fastsettes ved å sammenligne inntektsevnen før og etter uførhet, og skal reflektere den delen av inntektsevnen som er tapt. For å komme fram til hvor mye inntektsevnen er nedsatt, skal det foretas en sammenligning av den uføres nåværende inntektsmuligheter, sammenlignet med inntekten før uførhet. En redusert uføregrad kan økes dersom inntektsevnen blir ytterligere nedsatt. Den fastsatte uføregraden endres ikke selv om uføretrygden reduseres på grunn av inntekt, se folketrygdloven §§ 12-9 og 12-10.

Uføretrygden utgjør 66 prosent av et beregningsgrunnlag. Beregningsgrunnlaget er gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre beste av de fem siste årene før uføretidspunktet. Personer med lav eller ingen egen opptjening er sikret en minsteytelse. Hvis trygdetiden er kortere enn 40 år, avkortes uføretrygden, se folketrygdloven §§ 12-11 til 12-13. Uføretrygden skattlegges som vanlig lønnsinntekt.

Uføretrygden skal kompensere for tapt inntekt, dvs. inntekt som den uføre ikke (lenger) kan skaffe seg. Det er derfor fastsatt regler for hvordan ytelsen skal reduseres dersom den uføre klarer å skaffe seg (mer) inntekt. Dette er regulert i folketrygdloven § 12-14, jf. § 12-10 og § 12-9. Uten reduksjon av ytelsen ville den uføre fått erstattet en inntekt som ikke lenger var tapt.

Når uføregraden fastsettes, skal det fastsettes en inntektsgrense for hvor høy pensjonsgivende inntekt en ufør kan ha ved siden av uføretrygden før den reduseres. Inntektsgrensen reflekteres i inntekt etter uførhet (IEU) tillagt 40 prosent av grunnbeløpet per kalenderår. IEU fastsettes til inntekten som den uføre forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne. Dersom IEU er null, fastsettes inntektsgrensen til 0 kroner tillagt 0,4 G, og dersom IEU er 250 000 kroner fastsettes inntektsgrensen til 250 000 kroner tillagt 0,4 G. Tillegget på 40 prosent av grunnbeløpet representerer et fribeløp og utgjør 42 560 kroner (per 1. mai 2021). Betydningen av fribeløpet er at denne inntekten kan komme i tillegg til uføretrygden som allerede kompenserer for den tapte inntektsevnen.

Dersom mottakeren av uføretrygd har inntekt som overstiger inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der uføretrygden ved 100 prosent uføregrad er teller og inntekt før uførhet er nevner.

Eksempel: En person har en full uføretrygd tilsvarende 300 000 kroner. Både beregningsgrunnlaget og inntekten før uførhet er 454 545 kroner, dvs. at uføretrygden her tilsvarer 66 prosent av tidligere inntekt (kompensasjonsgrad). Inntektsgrensen fastsettes til 42 560 kroner (fribeløpet på 0,4 G). Vedkommende får så en pensjonsgivende inntekt på 62 560 kroner, og overstiger inntektsgrensen med 20 000 kroner. Her vil reduksjonen i uføretrygden tilsvare 13 200 kroner ($20\,000 \times 300\,000/454\,545$), dvs. 66 prosent av den overskytende inntekten. Dersom beregningsgrunnlaget er 400 000 kroner, men inntekten før uførhet fortsatt 454 545 kroner (noen av årene i beregningsgrunnlaget har vært lavere enn den inntekten vedkommende hadde på uføretidspunktet), tilsvarer uføretrygden 264 000 kroner og kompensasjonsgrad 58 prosent. Ved samme pensjonsgivende inntekt på 62 560 kroner, vil reduksjonen i dette tilfelle bli på 11 600 kroner ($20\,000 \times 264\,000/454\,545$). Reduksjonsgraden tilsvarer den kompensasjonsgraden uføretrygden utgjør av inntekt før uførhet. Dette må ikke forveksles med utmålingsprosenten for uføretrygden, som alltid er 66 prosent av beregningsgrunnlaget. I de tilfellene hvor inntekt før uførhet er identisk med beregningsgrunnlaget, vil både kompensasjonsgrad og reduksjonsgraden imidlertid også være 66 prosent (som i det første eksemplet).

Som nevnt tidligere, reduseres ikke *uføregraden* selv om utbetalingen reduseres. Dersom den uføretrygdede ikke klarer å opprettholde inntekten, gjeninntreder den tidligere utbetalingen av uføretrygd. Øker inntekten derimot så mye at den overstiger 80 prosent av inntekten vedkommende hadde før uførheten, faller uføretrygden bort. Man kan da beholde retten til uføretrygd med opprinnelig uføregrad i inntil fem år (hvilende rett) ved å melde fra til Arbeids- og velferdsdirektoratet. Denne retten kan etter søknad beholdes i ytterligere fem år.

2.1.1 Nærmere om ulike former for fribeløp

Ulike former for friinntekt, fribeløp osv. innebærer i realiteten at den uføretrygdede kan ha en høyere fastsatt uføregrad enn hva som er nødvendig, og at folketrygden kompenserer for en del av inntektsevnen som ikke lenger kan anses å være bortfalt. Uavhengig av utforming, vil det oppstå terskeeffekter ved at inntekt utover fribeløpet fører til en kraftig økning i den effektive skattesatsen. Samtidig kan fribeløp stimulere til at uføretrygdede gjør forsøk på å gjenvinne en inntektsevne. Det er derfor flere hensyn som kan trekke i ulike retninger. Ordningen med friinntekt/fribeløp, herunder konsekvensene for retten til eller utbetalingen av ytelsen, har vært justert en rekke ganger.

Ved innføringen av folketrygdloven i 1967 var det et «slingringsmonn» (friinntekt) på 10 prosent av tidligere inntekt før uføregraden ble revurdert. En ev. ny uføregrad ble da fastsatt ved å sammenligne inntekten før uførheten med de inntektsmulighetene vedkommende nå måtte forutsettes å ha ved siden av uførepensjonen. I 1989 ble beløpet som vedkommende kunne tjene, fastsatt til et halvt grunnbeløp. Fra 1. mai 1997 ble friinntektsbeløpet hevet fra et halvt til inntil et helt grunnbeløp². For å unngå revurdering måtte det ha gått ett år fra innvilgelse til man kunne ha slik inntekt, og det løp en ny ventetid på ett år hver gang det blir fattet vedtak om endring (revurdering) av uføregraden. Personer med gradert pensjon hadde

² Uførepensjonen og pensjonsgivende inntekt kunne til sammen ikke overstige inntektsnivået før uførhet; friinntekten kunne dermed være lavere enn ett grunnbeløp.

også friinntekt med inntil ett grunnbeløp. Begrunnelsen for ventetidsbestemmelsen på ett år var at det kunne bidra til uheldige tilpasninger dersom retten til friinntekt skulle gjelde allerede kort tid etter innvilgelse eller endring. Uten ventetid ville enkelte kunne ta inntektsgivende arbeid eller trappe opp arbeidsinnsatsen kort tid etter at ytelsen var innvilget. Ventetiden var derfor ansett som viktig for å hindre en høyere uføregrad enn det som var nødvendig. Fra 1. januar 2000 ble det gjort unntak fra ventetidsbestemmelsen for uføre med politiske og andre tillitsverv i frivillige organisasjoner. Begrunnelsen var bl.a. at denne type verv vanligvis utføres på fritiden.

Sandmanutvalget (NOU 2000: 27) foreslo å avskaffe ordningen med friinntekt for uførepensjonister. Det ble blant annet påpekt at summen av arbeidsinntekt og pensjon i mange tilfeller gikk ved inntekt over friinntekten på grunn av revurdering av uføregraden. Utvalget beskrev to alternative varianter av en modell med proporsjonal reduksjon. Regjeringen Bondevik II foreslo i Ot.prp. nr. 102 (2001–2002) å erstatte friinntekten med et toleransebeløp på 0,1 G for at det alltid skulle lønne seg for uførepensjonister å øke arbeidsinnsatsen. Uførepensjonister med godtgjørelse fra politiske verv og verv i frivillige organisasjoner, uførepensjonister med omsorgslønn og uførepensjonister med bonuslønn i varig tilrettelagt arbeid skulle fortsatt ha rett til å ha friinntekt. Det framgår av proposisjonen at dette toleransebeløpet fungerer på samme måte som friinntekt, men at formålet er å hindre revurdering ved små endringer i inntekt. Forslaget fikk ikke flertall i Stortinget.

Reglene om reduksjon av uføreytelsen ved samtidig arbeidsinntekt ble også drøftet i NOU 2007: 4 (Ny uførestønad og ny alderspensjon til uføre). Flertallet mente prinsipielt at det ikke burde være noe fribeløp eller friinntekt, men at det av administrative grunner kunne aksepteres et toleransebeløp på for eksempel 0,2 G og at inntekt *utover* beløpet burde medføre en proporsjonal reduksjon i ytelsen. Regjeringen Stoltenberg II foreslo den någjeldende ordningen med et fribeløp på 0,4 G i Prop. 130 L (2010–2011) Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre).

2.1.2. Særlig om fribeløpet til personer som deltar i varig tilrettelagt arbeid (VTA)

VTA har som formål å kunne gi arbeid til personer med vesentlig og varig nedsatt arbeidsevne, med behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Varig tilrettelagt arbeid fyller således en viktig rolle i å skape et inkluderende arbeidsliv og i å øke arbeidsdeltakelsen for personer med nedsatt arbeidsevne. Bonuslønnen oppleves som en viktig motivasjon for deltakere i dette tiltaket, og spiller en viktig rolle for opplevelsen av en meningsfylt hverdag.

I Prop 130 L (2010–2011) foreslo departementet at uføretrygdede i varig tilrettelagt arbeid (VTA) skulle fortsette å være unntatt fra de generelle reglene for uføretrygd med tanke på arbeid, og dermed at bonuslønn fra VTA ikke skulle føre til reduksjon av uføretrygden. Årsaken til dette var at uføretrygdede i VTA er heltidsbeskjefteget og har en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden, der timelønnen er veldig lav. I henhold til forskrift om uføretrygd fra folketrygden § 3-1 fastsettes inntektsgrensen for denne gruppen lik inntekt etter uførhet tillagt 100 prosent av grunnbeløpet. Det vil si at en person som har fått innvilget uføretrygd og begynner i VTA, har et fribeløp på 1 G.

Beløpsgrensen på 1 G gjelder også for personer som har VTA-plass i ordinær virksomhet. Dette gjelder imidlertid ikke VTA i kommunal regi. Det pågår et forsøk med å gi kommunen

ansvar for VTA, som er forlenget til utgangen av 2021. Deltakere i de kommunale tiltaksplassene har et ordinært fribeløp på 0,4 G, noe som gjør at de får redusert sin uføretrygd dersom inntekt overstiger 0,4 G. Det følger av forskrift om forsøk med å gi kommunen ansvar for å arrangere tilrettelagt arbeid for personer med varig nedsatt arbeidsevne at denne beløpsgrensen skal gjelde også for deltakere i forsøket.

2.2. Offentlig tjenestepensjon

Formålet med uførepensjon fra Statens pensjonskasse og de andre offentlige pensjonsordningene er å gi en uføreytelse til medlemmer av ordningen som har fått inntektsevnen varig nedsatt som følge av varig sykdom, skade eller lyte.

Det er et vilkår for uførepensjon at inntektsevnen er varig nedsatt. Det kan også gis midlertidig uførepensjon når det ikke er avklart om inntektsevnen er varig nedsatt slik tilfellet er ved mottak av arbeidsavklaringspenger fra folketrygden. Retten til midlertidig uførepensjon og uførepensjon faller bort fra og med måneden etter at medlemmet når aldersgrensen for stillingen, men senest fra måneden etter fylte 67 år. Reglene for midlertidig uførepensjon og uførepensjon er regulert i kapittel 6 i lov om Statens pensjonskasse, kapittel 5 i lov om pensjonsordning for sykepleiere, kapittel 4 i lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Reglene for uførepensjon i lov om pensjonsordning for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer følger i hovedsak reglene i lov om Statens pensjonskasse.

Tjenestepensjonsordningene for kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og noen andre foretak er tariffestede, med unntak av Oslo kommune. Disse ordningene administreres enten av livsforsikringsselskaper eller kommunale pensjonskasser. Ved omleggingen av uføreordningen i 2015 la departementet til grunn at hovedtrekkene i endringene i de lovfestede tjenestepensjonsordningene, også skulle gis virkning for de øvrige offentlige tjenestepensjonsordningene.

Dersom medlemmet ikke har tapt hele inntektsevnen i stillingen som gir rett til medlemskap i pensjonskassen, ytes det gradert pensjon, normalt etter samme grad som i folketrygden. Det gis ikke pensjon ved lavere uføregrad enn 20 prosent. Personer som forsørger barn, har rett til et barnetillegg.

Full uførepensjon utgjør 25 prosent av folketrygdens grunnbeløp begrenset til 6 prosent av pensjonsgrunnlaget (inntekt før uførhet) og 3 prosent av pensjonsgrunnlaget opptil 6 ganger grunnbeløpet. I tillegg utbetales 69 prosent av eventuelt pensjonsgrunnlag mellom 6 og 12 ganger grunnbeløpet, det vil si av inntekt som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for uføretrygden fra folketrygden. Ved lave uføregrader der det ikke gis uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, gis det et tillegg på 66 prosent av pensjonsgrunnlaget opptil 6 ganger G. Dersom uføregraden er lavere enn 100 prosent, utgjør pensjonen en forholdsmessig andel. Er tjenestetiden kortere enn 30 år, avkortes pensjonen forholdsmessig.

Uførepensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen innvilges. Inntektsgrensen tilsvarer den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere reguleringer av grunnbeløpet. For pensjonister som mottar uføretrygd fra folketrygden,

tillegges inntektsgrensen 0,4 G. I tilfeller hvor det ikke utbetales uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden er det ikke et slikt fribeløp. Reduksjonen i uførepensjonen blir beregnet som overskytende inntekt (inkludert fribeløpet) multiplisert med vedkommendes kompensasjonsgrad ved full uførhet.

2.3 Privat tjenestepensjon

Uførepensjon etter tjenestepensjonsloven er en valgfri tilleggsdekning til alderspensjon i privat sektor. Det er arbeidsgiveren som beslutter om pensjonsordningen skal ha uførepensjonsdekning for medlemmene og i tilfellet nivået på uførepensjonen. Maksimalrammene for uførepensjonen tilsvarer nivået på uførepensjon i offentlige tjenestepensjonsordninger.

Uførepensjonsordninger etter tjenestepensjonsloven kan knyttes til tjenestepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven, innskuddspensjonsloven og tjenestepensjonsloven. Slik uførepensjon kommer i tillegg til uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger fra folketrygden, jf. tjenestepensjonsloven § 8-1. Uførepensjon kan også utbetales der folketrygden ikke gir dekning, for eksempel ved lavere uføregrad enn minstekravet i folketrygden, eller høyere inntekt enn det som dekkes i folketrygden.

Etter tjenestepensjonsloven § 8-3 skal det for uføre medlemmer fastsettes en inntekt henholdsvis før og etter uføretidspunktet. Inntekt etter uførhet fastsettes til den inntekten medlemmet forutsettes å kunne skaffe seg ved å utnytte sin restinntektsevne, jf. § 8-3 tredje ledd.

Hvis medlemmet har arbeidsinntekt i et kalenderår som overstiger inntekt etter uførhet, som fastsatt etter tjenestepensjonsloven § 8-3, skal det gjøres fradrag i uførepensjonen for arbeidsinntekten. Reglene om slikt fradrag følger av tjenestepensjonsloven § 8-9. Hvis medlemmet mottar uføretrygd etter folketrygden, er det bare arbeidsinntekt ut over inntekt etter uførhet med tillegg av 0,4 ganger grunnbeløpet i folketrygden (G) som skal gi fradrag i uførepensjonen. Det er ikke noe slikt fribeløp for medlemmer som ikke mottar uføretrygd fra folketrygden.

Det skal fastsettes et forholdsmessig fradrag etter de samme prinsipper som i folketrygden. Fradraget skal tilsvare overskytende inntekt, det vil si arbeidsinntekt ut over beregnet inntekt etter uførhet og ev. fribeløpet, multiplisert med forholdet mellom uførepensjon ved 100 prosent uføregrad og inntekten før uførhet (kompensasjonsgraden ved full uførepensjon). Beløpet man da kommer fram til, skal gå til fradrag i uførepensjonen. Inntekt før og etter uførhet skal justeres i tråd med senere regulering av folketrygdens grunnbeløp.

Fradraget som gjøres i uførepensjonen (inntektsfradraget) skal tilføres foretakets premiefond, jf. tjenestepensjonsloven § 8-9 første ledd siste punktum.

Ifølge tjenestepensjonsloven § 8-9 andre ledd skal medlemmene opplyse pensjonsleverandøren om forventet inntekt og ev. endringer i denne. Videre skal det foretas etteroppgjør hvis medlemmet har fått utbetalt for lite eller for mye uførepensjon.

Eventuelle barnetillegg skal reduseres på tilsvarende måte som uførepensjonen, jf. tjenestepensjonsloven § 8-9 fjerde ledd.

3. Bakgrunn

3.1 Innledning

Det overordnede målet for arbeids- og velferdspolitikken er å sikre høy sysselsetting hvor arbeidslinja står sentralt. Prinsippene i arbeidslinja bygger på at arbeid er et gode, og at det er best for den enkelte å forsørge seg selv ved innsats i arbeidslivet. Når evnen til selvforsørging faller bort eller er redusert, skal inntektssikringsordningene gi økonomisk trygghet.

Uføreordningen skal gi en økonomisk trygghet for personer som ikke kan arbeide, samt stimulere til å utnytte restarbeidsevnen. Reglene tar sikte på å være tilpasset til både helt- og delvis uføre.

Sysselsettingsutvalget pekte på at det ligger en begrensning i at personer med 100 prosent uføretrygd i mange tilfeller har lite å tjene økonomisk på å komme i jobb. Arbeidsinntekt ut over fribeløpet på 0,4 G innebærer reduksjon av utbetalt trygdeytelse, og etter skatt sitter arbeidstaker i dag igjen bare med i overkant av 20 prosent av arbeidsinntekt ut over fribeløpet. Ifølge utvalget er dette trolig en medvirkende årsak til at mange mottakere av uføretrygd har en arbeidsinntekt som er lavere enn fribeløpet. Selv om det nåværende fribeløpet på 0,4 G (40 540 kroner) gjør det gunstig å jobbe inntil dette beløpet, pekte utvalget på at den høye effektive marginals-katten for inntekt ut over dette kan framstå som en psykologisk barriere mot å arbeide mer.

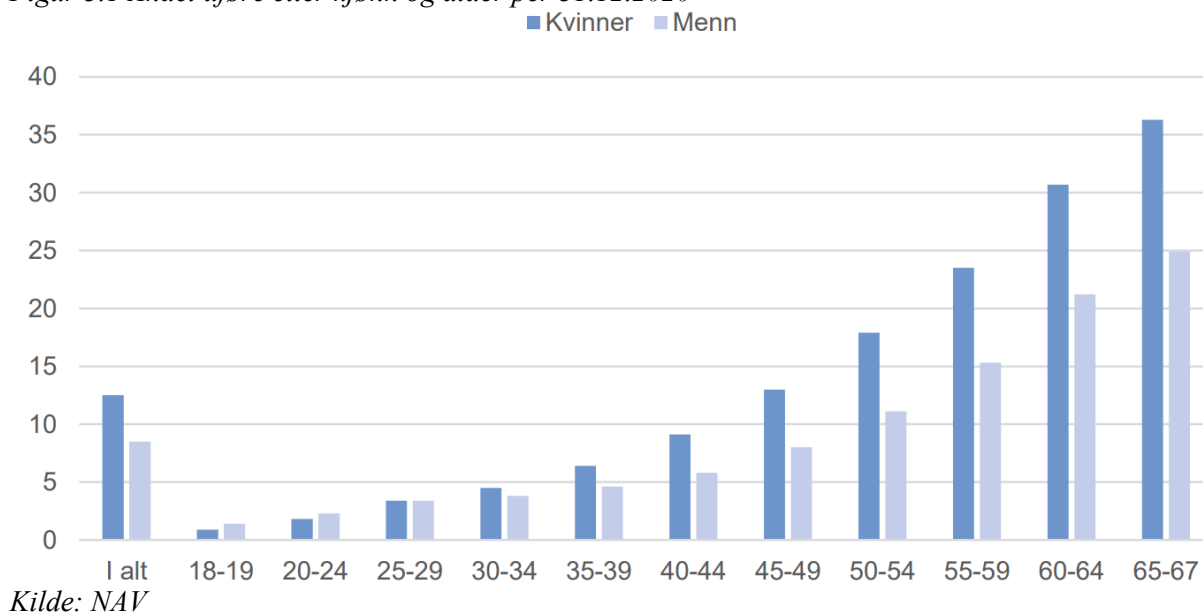
Utvalget viser også til rapporter som antyder at det foreligger en viss restarbeidsevne blant uføre. For eksempel mente 60 prosent av spurte saksbehandlere i NAV at andelen graderte uføre kunne vært høyere dersom kvaliteten på arbeidsevnevurderinger og legeerklæringer hadde vært bedre. En kan heller ikke utelate at arbeidsevne hos enkelte kan endres over tid, enten ved tilgang på ny medisin eller ved at arbeidsmarkedet endrer karakter som i større grad kan inkludere flere personer med helseutfordringer.

3.2 Mottakere av uføretrygd

Per desember 2020 var det registrert 357 600 mottakere av uføretrygd. Disse utgjorde 10,4 prosent av befolkningen mellom 18 til 67 år.

Det er flere kvinner enn menn som mottar uføretrygd og andelen uføre øker kraftig med økende alder. Andelen uføretrygdede kvinner var på 12,5 prosent, mens tilsvarende andel for menn var 8,5 prosent. Over tid har uføreandelen økt mer for kvinner enn for menn.

Figur 3.1 Andel uføre etter kjønn og alder per 31.12.2020

Over tid har utviklingen i uføreandelen utviklet seg dels forskjellig mellom ulike aldersgrupper. For de eldste ble det færre uføretrygdde fra midten av 2000-tallet, men for de aller yngste har det vært en mer langsom vekst. Det er særlig økningen for 18-19-åringene som driver veksten for de under 30 år (Bragstad 2018).

Per desember 2020 var om lag 83,8 prosent av de uføre registrert med full uføretrygd. Det er flere menn enn kvinner som har full uføretrygd. Over tid har andelen med full uføretrygd økt, blant begge kjønn.

Andelen uføre registrert i et arbeidsforhold og pensjonsgivende inntekt

Det er betydelig flere gradert uføre som er registrert med et arbeidsforhold, sammenlignet med fullt uføre. Arbeidsdeltakelsen til de uføretrygdde øker med alder, men andelen faller etter 60 år. Blant de yngste er det relativt få med tilknytning til arbeidslivet.

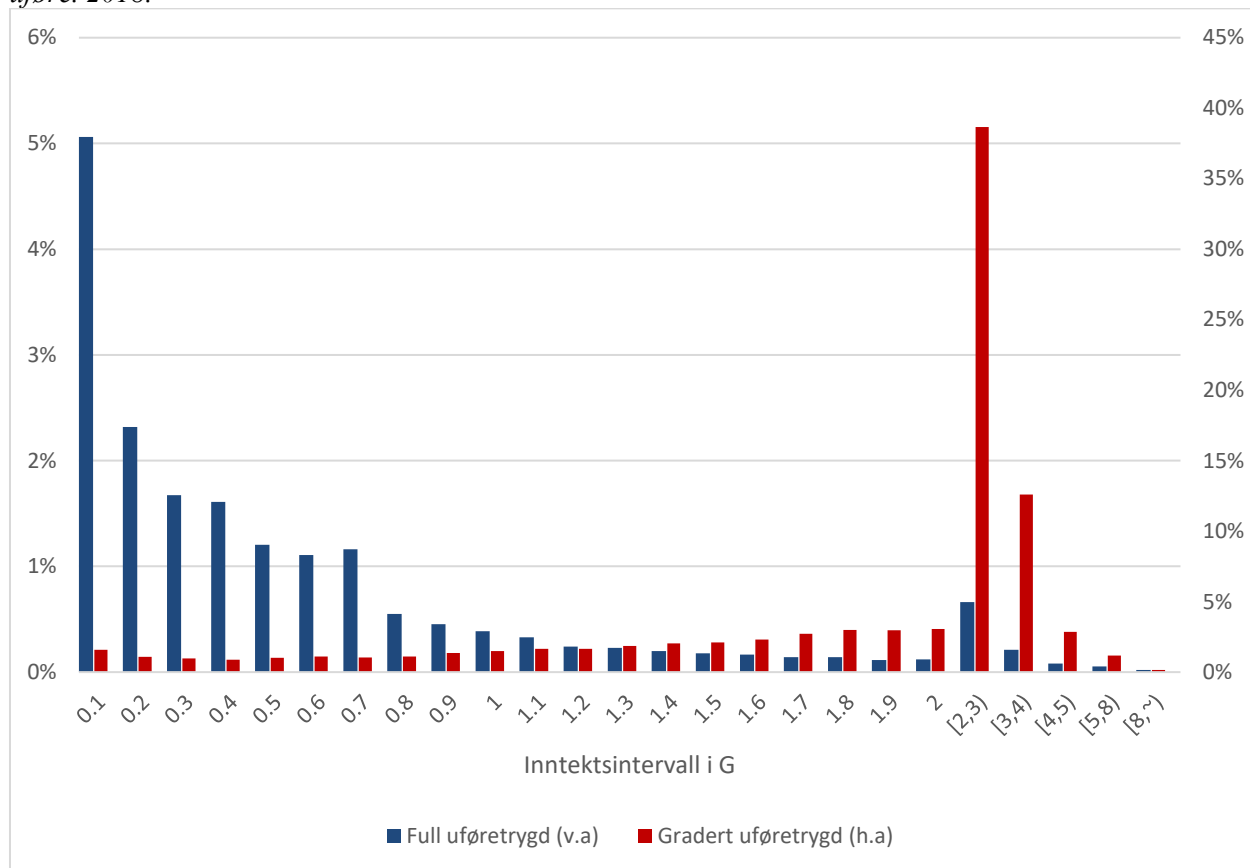
Uføre kvinner jobber vesentlig mer enn mennene, særlig i alderen 40-59 år. Dette skyldes at det er flere kvinner med gradert uføretrygd og at gradert uføretrygdde jobber mer.

I 2018 hadde om lag 33 prosent av uføretrygdde også pensjonsgivende inntekt. De som mottar full uføretrygd, jobber mindre enn de som har gradert uføretrygd. Blant personer med full uføretrygd (100 prosent uføregrad) hadde om lag 22 prosent pensjonsgivende inntekt, mens for de med gradert uføretrygd var det om lag 91 prosent som også hadde pensjonsgivende inntekt.

Figur 3.2 viser pensjonsgivende inntekt blant uføretrygdde som jobber. Den blå søylen viser personer med full uføretrygd og pensjonsgivende inntekt, fordelt i ulike inntektsintervall målt i grunnbeløp (G). Av de 22 prosent som kombinerte full ytelse med pensjonsgivende inntekt, hadde 11 prosent, eller halvparten, inntekt opptil 0,4 G. Blant personer med gradert uføretrygd kombinert med pensjonsgivende inntekt, har i underkant av 40 prosent inntekt mellom 2 og 3 G.

Andelen uføretrygdede med pensjonsgivende inntekt har blitt noe redusert i perioden 2012 til 2018.

Figur 3.2 Uføretrygdede med pensjonsgivende inntekt. Fordelt etter inntektsintervall. Andel av alle uføre. 2018.

3.3 Målet om flere i arbeid

Et av formålene med uførereformen fra 2015 var å gjøre det enklere å kombinere uføretrygd med arbeid. Flere tiltak ble innført for å øke uføres arbeidsinsentiver. Venteperioden mellom tilstått uføretrygd og når en kunne begynne å arbeide uten reduksjon av ytelsen ble fjernet, og det ble gjort endringer i reglene om hvor mye en kunne tjene ved siden av uføretrygden uten å få den redusert.

I Prop. 130 L (2010-2011) vurderte departementet at reduksjon i uføretrygd mot arbeidsinntekt prinsipielt bør skje fra første krone, fordi uføreordningen bare bør erstatte inntekt som faktisk har falt bort. Det ble likevel satt et fribeløp for å unngå terskeeffekter og sørge for at så mange uføre som mulig skulle prøve seg i arbeid igjen. Departementet vurderte at en fribeløpsgrense på 0,4 G balanserer hensynet til at samlet inntekt ikke skal kunne bli for høy i forhold til tidligere inntekt med hensynet til arbeidsinsentiver på en god måte. Det ble samtidig gjort en regelendring i tilfeller med høyere arbeidsinntekt enn fribeløpsgrensen, ved at uføretrygden skulle reduseres med utgangspunkt i den delen av arbeidsinntekten som er

høyere enn fribeløpsgrensen, men uten at uføregraden skulle revurderes slik tilfellet var tidligere³.

På tross av disse endringene, har ikke uføretrygdedes arbeidsinnsats økt i betydelig grad etter uførereformen. I sin revisjonsrapport om uførereformen fra 2017⁴, konkluderte Riksrevisjonen med at andelen uføre som kombinerte trygd med arbeid ikke hadde økt etter innføringen av uførereformen, men de som allerede var i arbeid hadde økt stillingsandelene sine noe etter at reformen ble innført. Dette funnet ble bekreftet i en forskningsartikkel⁵ fra Universitetet i Bergen (Alne,2018), men analysen viste samtidig at effekten av reformen hadde variert med alder, kjønn og uføregrad. Størst effekt hadde den hatt for unge menn som var helt uføre; disse økte både sin arbeidsmarkedsdeltakelse og jobbet mer i gjennomsnitt etter reformen. Både Riksrevisjonens rapport og forskningsartikkelen viste imidlertid at det gjenstår utfordringer med å øke uføretrygdedes arbeidsdeltakelse.

I NOU 2019:7 Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting ble det påpekt at fribeløpet kan fungere som en psykologisk barriere mot å arbeide ut over fribeløpet, ettersom inntekt utover fribeløpet framstår som lite lønnsomt fordi det gir et kraftig hopp i den effektive skattesatsen. Det ble også henvist til at Alne (2018) fant at mange uføre tilpasser sin arbeidsinntekt til fribeløpet⁶. Nye tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at de fleste ugraderte uføretrygdede (rundt 80 prosent) ikke har inntekt utover uføretrygden, men blant de som har inntekt har de fleste inntekt fra 0,1 til rundt 0,4 G. Dette kan være en indikasjon på at fribeløpet slik det er i dag har betydelige terskeeffekter. Sysselsettingsutvalget foreslo i NOU 2019:7 at fribeløpet i uføretrygden og overgangsstønadene skulle erstattes av en reduksjon i avkortingen over et lengre intervall. Intensjonen bak forslaget var å gi bedre økonomiske insentiver til å jobbe ut over det nåværende fribeløpet, som i dag har sterke terskeeffekter. Utvalget poengterer at en av hovedutfordringene med dagens uføreordning er at den legger for liten vekt på etterspørselssiden i arbeidsmarkedet, det vil si arbeidsgiverne. De peker på at til tross for tiltak rettet mot tilbudssiden, altså de uføre, gjennom kvalifisering, arbeidstrening og dels økonomiske insentiver, er det ofte vanskelig for personer med helseproblemer å nå fram i konkurransen om jobbene i det ordinære arbeidsmarkedet. Utvalget foreslår derfor en omfattende omlegging av uføretrygden for å gjøre den mer arbeidsrettet. Disse forslagene er ikke vurdert i dette høringsnotatet.

3.4 Offentlig tjenstepensjon

Dagens regler for reduksjon av uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordning mot arbeidsinntekt, speiler reglene for reduksjon av uføretrygd fra folketrygden. Ved innføring av ny uførepensjon i de offentlige tjenstepensjonsordningene ble det lagt vekt på harmonisering med nye regler i folketrygden for å gjøre det enklere for mottakerne å forstå hvordan økt

³ Tidligere ble uføregraden revurdert når inntekt kom over 1 G. Ved revurderingen ble det tatt hensyn til hele arbeidsinntekten, også friinntekten.

⁴ Riksrevisjonen (2017) Revisjonsrapport for 2017 om uførereformen

⁵ Ragnar Alne (2018) Uføretrygd og arbeid: jobber de uføre mer etter reformen i 2015?, Arbeid og velferd 3/2018

⁶ Da disse tallene ble brukt, var det fortsatt en overgangsregel der uføre som hadde fått omgjort sin uførepensjon til uføretrygd hadde et fribeløp på 60 000 kr. Denne overgangsregelen utgikk fra og med 1. januar 2019. Artikkelen fant at uføre tidligere tilpasset seg fribeløpet på 1 G, og at mange etter rapporten tilpasset seg (overgangsregel-)fribeløpet på 60 000 kr.

arbeidsinnsats påvirker samlet inntekt. Se Prop. 202 L (2012–2013) punkt 4.9. Nye endringer i reglene for reduksjon i uføretrygden tilsier derfor at reglene for kombinasjon av arbeidsinntekt med uførepensjon fra offentlig tjenstepensjon endres tilsvarende. Dersom reglene er ulike i offentlig tjenstepensjon og i folketrygden kan det være vanskeligere for den enkelte å få oversikt over konsekvensene av å jobbe ved siden av å motta en uføreytelse, noe som kan undergrave hensikten med forslaget. For å bygge opp under intensjonen om å stimulere til arbeid, vil det derfor være hensiktsmessig å samtidig endre fribeløpet og reduksjonsreglene i tjenstepensjonsordningene.

3.5 Privat tjenstepensjon

Reglene for reduksjon av uførepensjon fra private tjenstepensjonsordninger mot arbeidsinntekt, er basert på samme prinsipper som for uføretrygd fra folketrygden og uførepensjon fra offentlig tjenstepensjonsordninger. Ved innføringen av ny uførepensjon i privat sektor ble det lagt avgjørende vekt på hensynet til harmonisering mellom de ulike ordningene på dette punktet. De samme prinsipper for forholdsmessig inntektsfradrag som foreslås for uføretrygd etter folketrygdloven, bør legges til grunn også for fradrag i uførepensjon fra private tjenstepensjonsordninger. De hensynene som er omtalt ovenfor i avsnitt 3.4 om forholdet til offentlig tjenstepensjon gjør seg tilsvarende gjeldende for private uførepensjonsordninger.

4. Forslag til modeller for reduksjon av uføreytelser

4.1 Innledning

Formålet med og innretningen av uføreordningen er både å sikre at personer som ikke kan arbeide får en trygg inntekt å leve av, og å stimulere til arbeid og legge til rette for sterkest mulig arbeidstilknytning for personer i yrkesaktiv alder med helseutfordringer. Reglene bør derfor innrettes slik at de er tilpasset både personer med helseutfordringer som kan jobbe helt eller delvis, personer med varierende mulighet til å være i arbeid, og personer som er helt ute av stand til å arbeide. Dette er en balansegang, og ulike hensyn kan trekke i ulike retninger. For eksempel kan dagens ordning med mulighet for inntekt opptil 0,4 G, uten reduksjon i uføretrygden, medføre at for en ufør med restinntektsevne vil det være gunstig å få fastsatt en noe høyere uføregrad enn hva den reelle restinntektsevnen tilsier. Fribeløpet vil i slike tilfeller gjøre det utfordrende å fastsette riktig uføregrad. For personer som har vært uføre en tid og som av ulike grunner blir i stand til å øke arbeidsinnsatsen etter hvert, får fribeløpet ikke denne effekten. Ordningen kan imidlertid medføre at den potensielle restinntektsevnen ikke utnyttes fullt ut.

I Prop. 130 L (2010–2011) om endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre) la departementet fram forslag til endringer i reglene for uførepensjon. Et av hovedmålene ved omlegging fra uførepensjon til uføretrygd var at reglene skulle bli enklere og at det skulle bli mer forutsigbart og fleksibelt å kombinere uføretrygd med arbeidsinntekt.

Det er så langt lite som tyder på store endringer i uføres arbeidstilbud etter omleggingen. Studier av reformen finner liten eller ingen effekt på arbeidsdeltakelsen til de uføre (Alne 2018a; Alne 2016; Bråthen og Nielsen 2016). Riksrevisjonen (2017) finner heller ikke at flere kombinerer uføretrygd og arbeid etter reformen, men at gjennomsnittlig arbeidstid har økt blant de som allerede var i arbeid.

Departementet mener at uføre som kan arbeide noe, skal ha gode insentiver til å utnytte arbeidsevnen sin. Det er viktig at regelverket sikrer at det lønner seg å arbeide. Dette gjelder både for personer med helseproblemer som enda ikke har blitt uføre, og for de som har blitt uføre. For gode muligheter til å kombinere uføretrygd og arbeidsinntekt uten at det får konsekvenser for utbetalt ytelse, kan imidlertid trekke for mange mot en for høy uføregrad. Prinsipielt bør reduksjonen skje fra første krone, fordi uføreordningen bare bør erstatte inntekt som faktisk har falt bort. Samtidig mener departementet at uføre som kan arbeide noe, skal ha gode insentiver til å utnytte arbeidsevnen sin.

Et fribeløp gir gode insentiver til å øke arbeidsinnsatsen innenfor fribeløpsgrensen. Jo høyere beløpsgrensen er, jo høyere blir den samlede inntekten for en som har arbeidsinntekt innenfor grensen. Departementet mener likevel at det ikke er rimelig at man skal kunne ha en forholdsvis høy arbeidsinntekt ved siden av en 100 prosent uføreytelse. At samlet inntekt for en person som kombinerer uføretrygd og arbeidsinntekt kan bli høy i forhold til inntekten før uførhet svekker uføreordningens legitimitet. Det kan videre framstå som urimelig at de som kan jobbe ved siden av skal komme klart bedre ut enn de som ikke har mulighet til det. Det kan også være vanskelig å fastsette riktig uføregrad. To personer med lik inntektsevne kan dermed av mer tilfeldige grunner få fastsatt ulik uføregrad. I et system der uføreytelsen reduseres med en andel av arbeidsinntekten som tilsvarer den uføres kompensasjonsgrad uten

noe fribeløp, vil disse to personene få like mye utbetalt i uføretrygd, uavhengig av om uføretrygden blir "redusert" etter uføregraden og/eller redusert mot inntekt. Dagens fribeløp gjør at en som har fått fastsatt en uføregrad som er noe høyere enn det inntektsevnen skulle tilsi, kan få en klart høyere samlet inntekt enn en med den samme inntektsevnen som har fått fastsatt en riktig uføregrad.

Med sikte på å styrke insentivene til arbeid blant uføre og samtidig ivareta andre hensyn, vil departementet belyse fire alternativer, hvorav modell a) – c) er nye forslag:

1. Beholde dagens regler med fribeløp på 0,4 G (dagens ordning)
2. Halv reduksjon opptil 1 G (modell a)
3. Halv reduksjon opptil 1,2 G (modell b)
4. Fribe løp på 0,1 G og halv reduksjon opptil 1,2 G (modell c)

I punktene 4.2.1–4.2.3 vurderer departementet de tre ulike nye modellforslagene. I vurderingen er hensynet til økt arbeidsinsentiv vektlagt. Vurderingen av dagens ordning framgår av kapittel 3.

4.2 De nye modellene

4.2.1 Halv reduksjon opptil 1 G

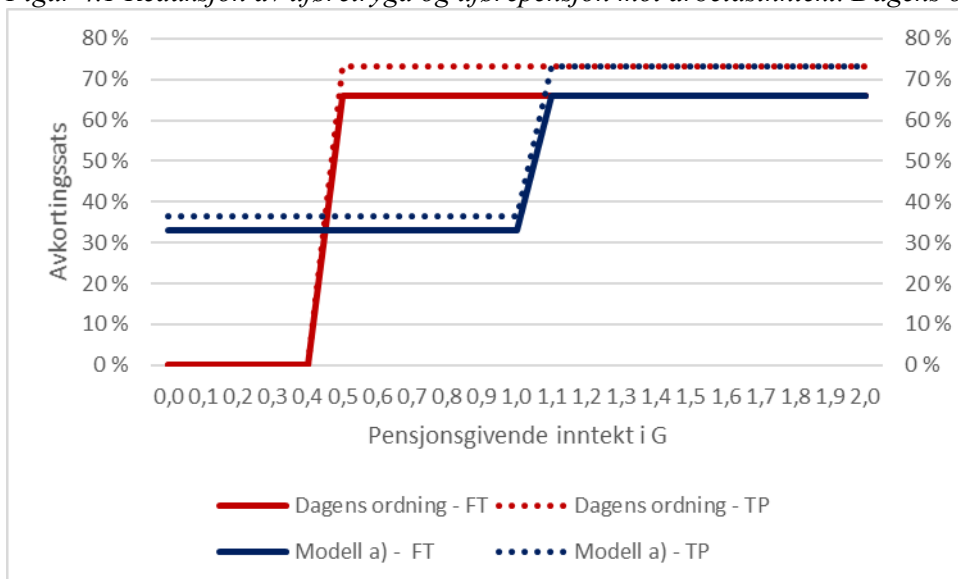
Modell a) ble foreslått i NOU 2019:7 og er en ny ordning med halv reduksjon fra første krone og opptil 1 G. Med "halv reduksjon" menes halvparten av den enkelte mottakers reduksjonsgrad⁷. Den enkeltes reduksjonsgrad er i dag lik kompensasjonsgraden ved full uførhet, og vil avhenge av inntekt før uførhet. En mottaker som har en nåværende reduksjonsgrad (kompensasjonsgrad) på 66 prosent, vil etter forslaget få redusert uføretrygden med 33 prosent for inntekt mellom 0 og 1 G, og deretter 66 prosent på overskytende inntekt. Sammenlignet med dagens regler, vil arbeidsinsentivene på marginen være svakere for inntekt mellom 0 og 0,4 G, mens de vil være sterkere mellom 0,4 G og 1 G. For inntekt over 1 G vil arbeidsinsentivene på marginen være lik som i dag.

For personer som i tillegg til uføretrygd fra folketrygden mottar uførepensjon fra offentlig eller privat tjenstepensjonsordning vil kompensasjonsgraden og reduksjonsgraden være høyere enn for dem som kun mottar uføretrygd fra folketrygden.

Figur 4.1 og figur 4.2 illustrerer reduksjonssats i folketrygden og inkludert tjenstepensjon ved inntekt målt i G i dagens ordning og i modell a), men med ulik inntekt før uførhet. Effektene antas å bli tilsvarende for private tjenstepensjonsordninger med maksimale ytelser som for offentlige tjenstepensjonsordninger

⁷ Dette må ikke forveksles med at reduksjonsgraden er på 50 prosent.

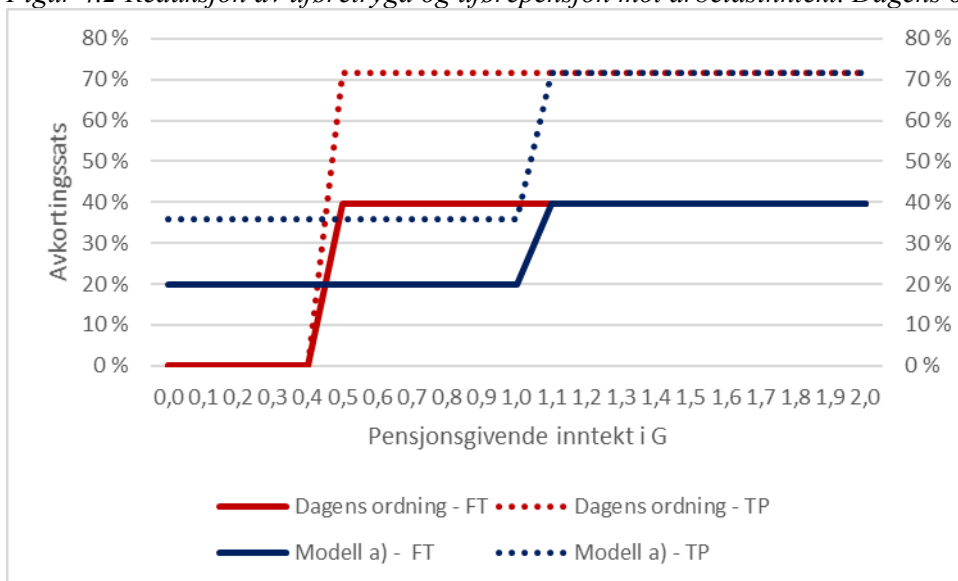
Figur 4.1 Reduksjon av uføretrygd og uførepensjon mot arbeidsinntekt. Dagens ordning og modell a)

Forutsetning. Inntekt før uførhet 6 G. FT er folketrygden og TP er tjenstepensjon.

For personer med høy tidligere inntekt vil typisk en lavere andel av ytelsen og dermed reduksjonen komme fra uføretrygden og en tilsvarende høyere andel vil komme fra tjenstepensjonsordningen.

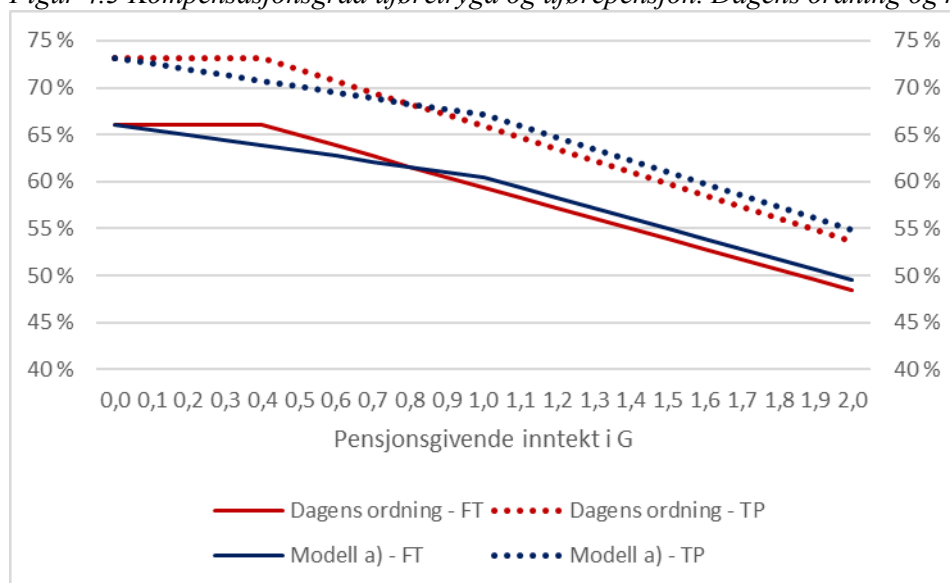
Figur 4.2 Reduksjon av uføretrygd og uførepensjon mot arbeidsinntekt. Dagens ordning og modell a)

Forutsetning. Inntekt før uførhet 10 G. FT er folketrygden og TP er tjenstepensjon.

Figur 4.3 viser kompensasjonsgrad ved forslaget for folketrygden og inkludert tjenstepensjon sammenlignet med dagens regler med inntekt før uførhet på 6 G.

Figur 4.3 Kompensasjonsgrad uføretrygd og uførepensjon. Dagens ordning og modell a)

Forutsetning. Inntekt før uførhet 6 G. FT er folketrygden.

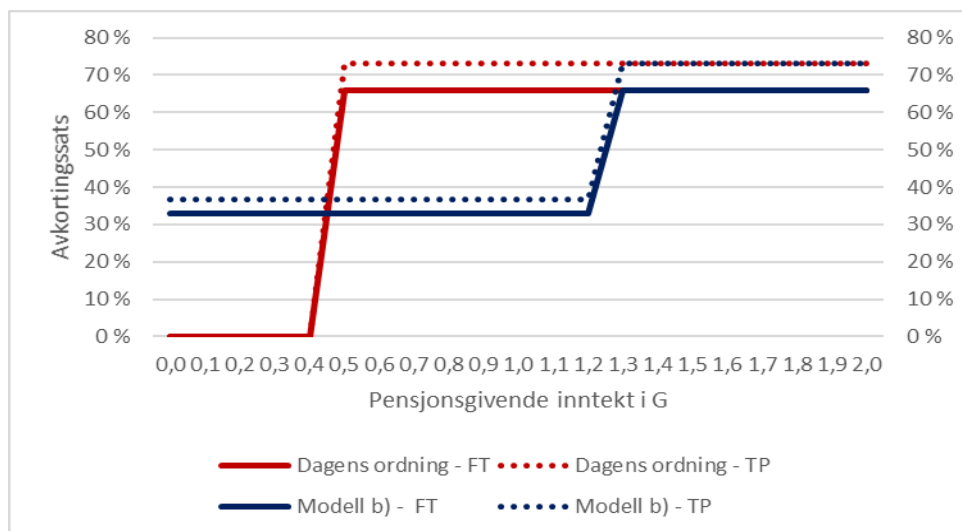
Dersom man ser bort fra atferdsendringer, vil personer med inntekt i intervallet 0 – 0,8 G få noe redusert inntekt i ny modell sammenlignet med dagens regler. Det er likevel grunn til å tro at uføre som får økte arbeidsinsentiver, og har en ytterligere restinntektsevne som de i dag ikke benytter seg av, vil øke arbeidstilbudet sitt og dermed få økt samlet inntekt.

For de med inntekt under 0,8 G, vil halv reduksjon opptil 1 G, redusere lønnsomheten av å komme inn i ordningen med for høy uføregrad. For de med inntekt på over 0,8 G, vil halv reduksjon opptil 1 G, øke lønnsomheten av å komme inn i ordningen med for høy uføregrad.

4.2.2 Halv reduksjon opptil 1,2 G

Modell b) ble foreslått i NOU 2021:2. Modellen tilsvarer modell a), men gir halv reduksjon opptil et høyere beløp, 1,2 G. Modellen er illustrert i figur 4.4 (neste side) for folketrygden og inkludert tjenestepensjon.

Figur 4.4 Reduksjon av uføretrygd og uførepensjon mot arbeidsinntekt. Dagens ordning og modell b)

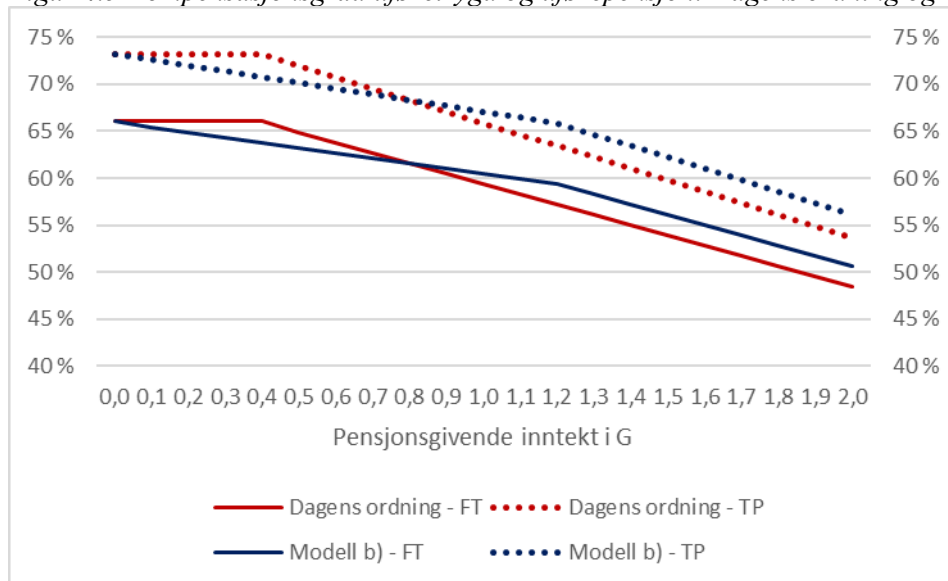

På marginen vil arbeidsinsentivene i modell b) sammenlignet med dagens regler være svakere for uføre med inntekt mellom 0 og 0,4 G, mens modellen vil gi sterkere insentiver for uføre med inntekt mellom 0,4 G og 1,2 G. For inntekt over 1,2 G vil arbeidsinsentivene på marginen være lik som i dag.

Også i modell b) vil personer med inntekt i intervallet 0–0,8 G få redusert inntekt i ny modell, sammenlignet med dagens regler, forutsatt uendret arbeidstilbud.

For de med inntekt under 0,8 G, vil også halv reduksjon opptil 1,2 G redusere lønnsomheten av å komme inn i ordningen med for høy uføregrad. For de med inntekt på over 0,8 G, vil halv reduksjon opptil 1,2 G øke lønnsomheten av å komme inn i ordningen med for høy uføregrad.

Figur 4.5 Kompensasjonsgrad uføretrygd og uførepensjon. Dagens ordning og modell b)

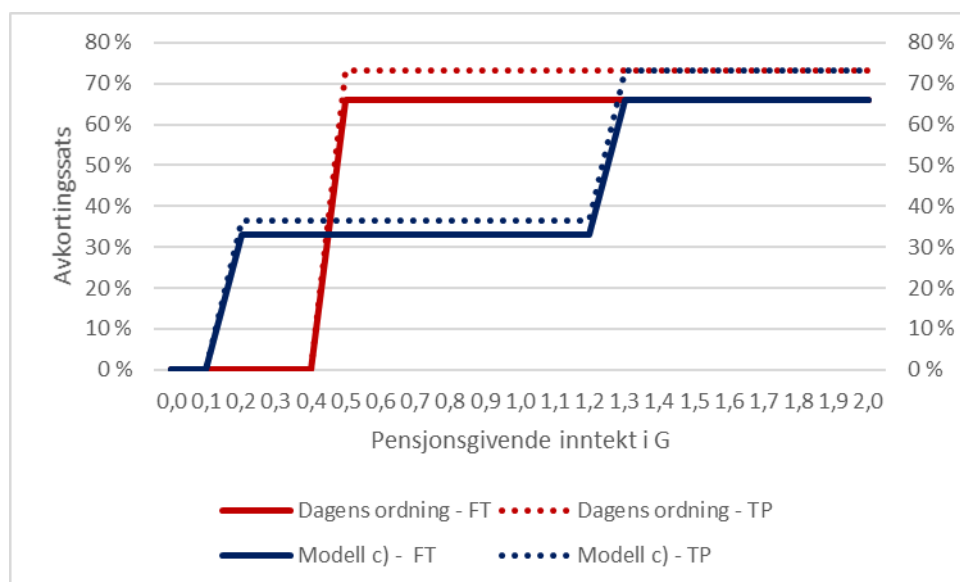
Forutsetning. Inntekt før uførhet 6 G. FT er folketrygden og TP er tjenestepensjon.

En omlegging av reduksjonsreglene fra dagens regler til et system med reduksjon fra første krone, med halvert reduksjonssats opptil 1,2 G, vil gjøre det mer lønnsomt for uføre med en vesentlig restinntektsevne å bli 100 prosent uføre og mindre lønnsomt for uføre med en liten restinntektsevne å delta litt i lønnet arbeid. For personer med en restinntektsevne på 1,2 G eller mer, vil "gevinsten" av å få innvilget 100 prosent uføregrad øke med 50 prosent sammenlignet med dagens regler.

4.2.3 Fribeløp på 0,1 G og halv reduksjon opptil 1,2 G

Modell c) har både et fribeløp på 0,1 G samt halv reduksjonssats opptil 1,2 G. Modellen gir uendrede insentiver til arbeid for personer med inntekt under 0,1 G. For uføre med inntekt mellom 0,1 G og 0,4 G gir modellen svakere insentiver til arbeid, mens den gir sterkere insentiver til arbeid for uføre med inntekt over 0,4 G og opptil 1,2 G.

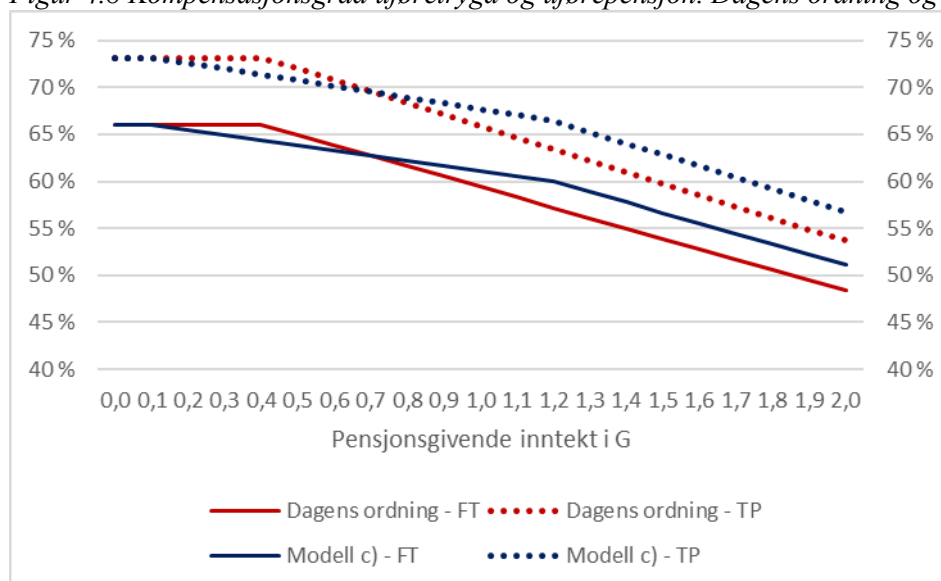
Figur 4.6 Reduksjon av uføretrygd og uførepensjon mot arbeidsinntekt. Dagens ordning og modell c)

Forutsetning. Inntekt før uførhet 6 G.

Forutsatt ingen endring i arbeidstilbudet vil personer med inntekt mellom 0,1 G og 0,7 G få lavere inntekt i modell c), sammenlignet med dagens regler. Alle med inntekt over 0,7 G vil få økt inntekt med modell c).

Figur 4.8 Kompensasjonsgrad uføretrygd og uførepensjon. Dagens ordning og modell c)

Forutsetning. Inntekt før uførhet 6 G. FT er folketrygden og TP er tjenstepensjon.

4.3. Særskilt om reduksjon for personer som er i VTA

Det kan stilles spørsmål ved premisset om at uføretrygdmottakere som deltar i varig tilrettelagt arbeid skal bli positivt særbehandlet i forhold til andre uføretrygdede ved at de får et høyere fribeløp. Personer som deltar i VTA har en full uføretrygd i bunn, og dermed tilsynelatende ikke større behov for forhøyet fribeløp enn andre uføretrygdmottakere. Deltakere i VTA er ofte heltidsbeskjeftiget og har en liten bonuslønn i tillegg til uføretrygden, der timelønnen er veldig lav. Samtidig oppleves bonuslønnen som en viktig motivasjon for deltakere i dette tiltaket, og det spiller en viktig rolle for opplevelsen av en meningsfylt hverdag. Mulighetene for å øke arbeidsinnsatsen ytterligere er lavere enn for personer ansatt i ordinære arbeidsvilkår og i ordinært arbeidsliv. Å redusere fribeløpet framstår dermed som lite hensiktsmessig.

Bonuslønn er per definisjon pensjonsgivende inntekt og man oppbærer de rettigheter som følger av dette (sykepenger mv.). Ettersom uføretrygd reduseres opp mot pensjonsgivende inntekt, er et annet mulig alternativ at bonuslønn til VTA-deltakere ikke lenger skal være pensjonsgivende. Dette vil imidlertid få konsekvensen at bonuslønn ikke lenger vil gi rett til ordninger som sykepenger eller opptjening til alderspensjon. Dette vurderes som et lite aktuelt alternativ per nå.

Det foreslås at deltakere i VTA fortsatt skal ha et fribeløp på 1 G og deretter ordinær reduksjonssats for inntekt over 1 G, som tidligere. Det vil si at reglene for reduksjon for denne gruppen blir den samme som før, uavhengig av hvilken modell som velges for øvrige uføretrygdede.

4.4 Departementets samlede vurdering av de ulike modellene

Alle modellforslagene vil trolig føre til atferdsendringer blant uføremottakere, men det er usikkert i hvilken grad og med hvilket størrelsesforhold. Modell a) og b) reduserer terskelen ved nåværende fribeløp og gir lavere reduksjon av uføretrygden, noe som gir insentiver for

økt arbeidsinnsats. Samtidig vil marginal inntekt inntil 0,4 G reduseres sammenlignet med dagens regler, noe som kan få den utilsiktede effekten at noen mottakere reduserer sin arbeidsinnsats. Dette kan potensielt være tilfelle for uføre med lav restinntektsevne.

Modell c) vil kunne medføre at det etableres en ny terskel rundt fribeløpet på 0,1 G. I NOU 2019:7 Arbeid og inntektssikring – tiltak for økt sysselsetting ble det påpekt at dagens fribeløp på 0,4 G kan fungere som en psykologisk barriere mot å arbeide ut over fribeløpet, ettersom inntekt utover fribeløpet framstår som lite lønnsom fordi det gir et kraftig hopp i den effektive skattesatsen. Også Alne (2018) fant at mange uføre tilpasser sin arbeidsinntekt til fribeløpet. Til forskjell fra dagens regler vil økt arbeidsinnsats utover fribeløpet på 0,1 G i modell c), ikke føre til et like kraftig hopp i den effektive skattesatsen, fordi det er halv reduksjonssats opptil 1,2 G. Dette vil isolert sett redusere sannsynligheten for at uføre opplever fribeløpet på 0,1 G som en stor psykologisk barriere.

Tabell 1

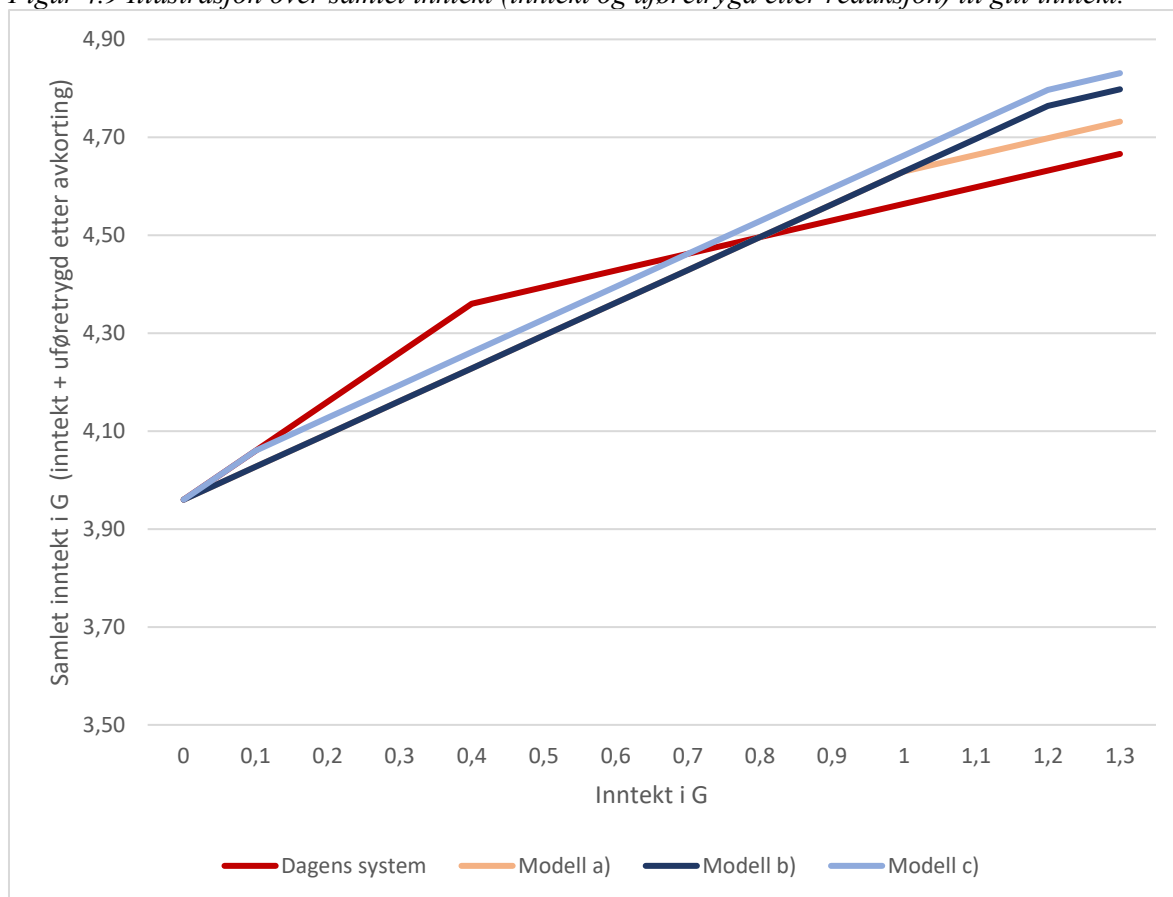
Pensjonsgivende inntekt i G	Samlet inntekt i G			
	Dagens system	Modell a)	Modell b)	Modell c)
0,1	4,06	4,03	4,03	4,06
0,2	4,16	4,09	4,09	4,13
0,9	4,53	4,56	4,56	4,6
1,3	4,67	4,73	4,8	4,86

Forutsetning: Inntekt før uførhet er 6 G. Uføregrad er 100 prosent og kompensasjonsgraden er 66 prosent.

I tabell 1 er det gjort noen regneeksempler på 100 prosent uføre med ulike pensjonsgivende inntekt (0,1 G, 0,2 G, 0,9 G og 1,3 G). Tabellen skisserer hvor mye man sitter igjen med i de ulike modellene. For eksempel vil en ufør med inntekt på 0,1 G komme likt ut i dagens modell og modell c). Vedkommende kommer noe dårligere ut i modell a) og b). Videre ser vi av eksemplet at inntekt på 0,9 G gir lavest samlet inntekt med dagens system, sammenlignet med modell a)-c), hvor modell c) gir høyest samlet inntekt. Tilsvarende vil en inntekt på 1,3 G være minst lønnsomt i dagens system. Lønnsomheten øker i alle modellene, hvor modell c) er mest lønnsomt.

Figur 4.9 illustrerer samlet inntekt (y-aksen) ved ulike inntekt (x-aksen), begge målt i G. Ved inntekt over 0,8 G vil modell a)-c) gi en større samlet inntekt enn dagens ordning. Modell c) er mest lønnsom. Tilsvarende er dagens ordning mest lønnsomt ved inntekt under 0,7 G. Ved inntekt opp til 0,1 G er dagens ordning og modell c) like lønnsom. Helningen på figuren illustrerer også at det på marginen vil være mer lønnsomt å øke arbeidstilbudet i modell a)-c) for inntekt over 0,4 G og opptil henholdsvis 1 G (modell a)) og 1,2 G (modell b) og c)).

Figur 4.9 Illustrasjon over samlet inntekt (inntekt og uføretrygd etter reduksjon) til gitt inntekt.

Forutsetning: Inntekt før uførhet er 6 G, uføregrad er 100 prosent og kompensasjonsgrad er 66 prosent.

I eksemplet må en helt ufør som i dag har pensjonsgivende inntekt på 0,4 G, øke arbeidstilbudet sitt til 0,6 G i modell a) og b) og 0,55 G i modell c) for å få en tilsvarende samlet inntekt som under dagens ordning.

Blant helt uføre som også har pensjonsgivende inntekt har om lag 80 prosent inntekt under 0,8 G. Blant gradert uføre som også har pensjonsgivende inntekt har om lag 90 prosent inntekt over 0,8 G. Modellforslagene kan derfor påvirke samlet inntekt ulikt, avhengig av den uføres restinntektsevnen, og muligheten til å øke inntekten ytterligere.

Med dagens fribeløp vil det være en fordel å få fastsatt uføregraden høyere enn hva den reelle restinntektsevnen tilsier, for så å begynne å jobbe og dra nytte av fribeløpet. En slik fordel vil også være til stede i modellforslagene. For de med inntekt/restinntektsevne på over 0,8 G, vil modell a) og b) øke lønnsomheten av komme inn i ordningen med for høy uføregrad. For de med inntekt under 0,8 G vil lønnsomheten av å komme inn i ordningen med for høy uføregrad, reduseres.

Tabell 2

	Samlet inntekt i G				
	System uten fribeløp	Dagens system	Modell a)	Modell b)	Modell c)
50 pst ufør	4,98	4,98	4,98	4,98	4,98
100 pst ufør	4,98	5,24	5,31	5,38	5,41

Forutsetning: Inntekt før uførhet er satt til 6 G. Inntekt etter uførhet er 3 G og kompensasjonsgraden er 66 prosent.

Tabell 2 illustrerer samlet inntekt for en helt og gradert ufør som begge jobber og tjener 3 G, men med henholdsvis hel og halv uføregrad. I et system uten fribeløp vil samlet inntekt være lik, uavhengig av uføregrad. Som det framgår i tabellen, vil modell c) forrykke dette forholdet i størst grad, ved å gjøre det mer lønnsomt å komme inn i ordningen som helt ufør, og deretter jobbe og tjene 3 G.

Vi ber om høringsinstansenes syn på de tre nye modellene sett opp mot dagens regelverk. Vi ber om synspunkter både med hensyn til arbeidsinsentiver for de som allerede mottar en uføretrygd, og med hensyn til at flest mulig med en restinntektsevne skal få en gradert uføreytelse når de søker om uføretrygd.

4.5. Økonomiske og administrative konsekvenser

En videreføring av dagens modell har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser. Modellforslag a) vil på usikkert grunnlag gi en mindretgift for uføretrygd fra folketrygden på om lag 310 mill. kroner, modellforslag b) vil gi en mindretgift på om lag 250 mill. kroner, mens modellforslag c) vil være tilnærmet kostnadsnøytralt.

Beregningene som er gjort er basert på at det ikke er noen atferdseffekter/-endringer. Forslagene departementet sender på høring tar sikte på å gjøre det mer lønnsomt å jobbe, og dermed styrke arbeidsinsentivene. Dette innebærer at de økonomiske konsekvensene kan bli annerledes, alt etter hvordan de som mottar uføreytelser tilpasser endringene.

For uføretrygdede med barn kan endringene i reduksjonsreglene gi indirekte effekter for behovsprøvingen av barnetillegget. Dette er det ikke tatt hensyn til i beregningene, men det kan medføre at innsparingseffektene kan være noe overestimerte.

På usikkert grunnlag anslås de administrative konsekvensene ved å innføre ett av de nye modellforslagene å være om lag 2,5 mill. kroner. De foreslåtte endringene vil medføre behov for endringer i brev og i selvbetjeningsløsningen. Det vil også være behov for å sende ut informasjon i forkant av ikrafttredelsen av endringene til personer med uføretrygd. Alle uføretrygdsaker må omregnes for å fastsette en ny inntektsgrense. De foreslåtte reglene vil ha minimale systemtekniske konsekvenser for etteroppgjøret.

For uførepensjon fra Statens pensjonskasse er modellforslag a) anslått å gi en mindretgift på 4,1 mill. kroner, modellforslag b) er anslått å gi en mindretgift på 3,9 mill. kroner og modellforslag c) er anslått å gi en mindretgift på 2,6 mill. kroner. Forslagene vil også ha økonomiske effekter for kommunene. På usikkert grunnlag antas konsekvensene for kommunene å være i samme størrelsesorden som for Statens pensjonskasse

Endringer i private uførepensjonsordninger etter tjenstepensjonsloven vil innebære at også uføre medlemmer av tjenstepensjonsordninger kan få et endret fradrag for arbeidsinntekt i uførepensjonen. Siden reduksjonen i uførepensjonen skal tilføres arbeidsgivers premiefond, medfører det at arbeidsgiverforetakene kan få et endret bidrag til premiefond. Forslag som fører til økte fradrag i uførepensjonen i kroner, vil gi økte bidrag til premiefondene, og motsatt.

Endringene innebærer videre at pensjonsleverandørene må gjøre tilpasninger i sine systemer for beregning av uførepensjon. Det dreier seg antakelig om mindre, tekniske endringer som ikke har vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. Graden av kompleksitet i regelverket har betydning for hvor stort endringsbehovet blir.

Endringer kan også innebære økt administrativ belastning for pensjonsinnretningene og for medlemmene. Dersom det ikke er noe fribeløp, vil alle uføre medlemmer som tjener mer enn inntekt etter uførhet få fradrag i uførepensjon som følge av arbeidsinntekt. Alle disse medlemmene må derfor opplyse om forventet inntekt og om endringer i inntekt, og pensjonsleverandørene vil potensielt måtte foreta et etteroppgjør for betydelig flere medlemmer enn etter gjeldende rett.

Endringsforslaget antas også å medføre behov for endringer i forsikringsavtalene i tråd med de vanlige reglene i forsikringsavtaleloven.

5. Hjelpemidler

5.1 Forslag

Uavhengig av om dagens regler for reduksjon av uføretrygd videreføres eller erstattes av en av de alternative modellene, foreslår Arbeids- og sosialdepartementet å videreføre kravet om at uføretrygdede må sannsynliggjøre en inntekt som gjør at uføretrygden vil bli redusert. Det vil si at minimumsinntekt på 0,4 G for å få rett til hjelpemidler i ordinært arbeid videreføres med dagens ordning, mens det oppheves med modell a) og b). Med modell c) vil kravet til minimumsinntekt for rett til hjelpemidler i arbeid reduseres fra 0,4 G til 0,1 G.

For stønad til bil i gruppe 1 foreslås det – på grunn av hjelpemidlets verdi – imidlertid en minimumsinntekt på 1 G i alle tilfeller, slik det var før uførereformen i 2015 for alle arbeidshjelpemidler.

5.2 Gjeldende rett

Det er et kompensatorisk prinsipp som ligger til grunn for regelverket på hjelpemiddelområdet. Formålet med stønad til hjelpemidler er å kompensere for bestemte utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet for medlemmer som har sykdom, skade eller lyte, se folketrygdloven § 10-1. Det er merutgiftene knyttet til den nedsatte funksjonsevnen som skal kompenseres.

Formålet med hjelpemidler til arbeid etter folketrygdloven § 10-5 er å sikre inntekt og kompensere for bestemte utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevne i arbeidslivet.

Stønad til hjelpemidler i arbeid har også som formål å hindre utstøting fra arbeidslivet, skape et mer inkluderende arbeidsliv, og bidra til at personer med funksjonsnedsettelse skal ha muligheter til deltakelse i arbeidslivet på linje med andre samfunnsborgere. Hjelpemidler og tilrettelegging kan føre til at flere kommer i arbeid, samt redusere sykefravær.

For å ha rett til hjelpemidler etter folketrygden, må den som søker oppfylle medisinske vilkår om at det må foreligge sykdom, skade eller lyte og at denne må ha medført en varig funksjonsnedsettelse utover to år. Funksjonsnedsettelsen må ha medført varig nedsatt inntektsevne eller innebære en vesentlig innskrenket mulighet til å velge yrke eller arbeidsplass.

Når det gjelder hjelpemidler i arbeid ved nedsatt inntektsevne, må funksjonsnedsettelsen være hovedårsaken til den nedsatte inntektsevnen eller arbeidsevnen. Funksjonsnedsettelsen må ha en reell innvirkning for at den skal kunne ses på som årsak til at inntektsevnen er nedsatt. Hjelpemidlet må være *nødvendig*. Det vil si at behovet ikke kan løses på annen måte, for eksempel med rimeligere alternative hjelpemidler eller andre tiltak, uavhengig av om disse faller inn under folketrygdlovens ansvarsområder. Videre må hjelpemidlet være *hensiktsmessig*. Det vil si at stønadsmottaker kan nyttiggjøre seg ytelsen og den avhjelper det problemet som medlemmet har søkt hjelp til. Retten til en ytelse begrenses til det som er rimeligste, hensiktsmessige stønad.

Hvilke ytelser det kan gis stønad til, er opplistet i folketrygdloven § 10-7. I samme paragraf er departementet gitt hjemmel til å gi forskrifter som nærmere regulerer retten til hjelpemidler innen de ulike områdene.

Det kan ytes stønad i form av hjelpemidler og tilrettelegging på arbeidsplass, tolketjenester for døve og hørselshemmede, lese- og sekretærhjelp, eller stønad til motorkjøretøy for å komme seg til og fra arbeid etter folketrygdloven § 10-5, jf. § 10-7.

Stønad kan gis til den som allerede er falt ut av arbeidslivet og som må ha hjelp til å kunne skaffe seg arbeid, men også til den som er i arbeid og som på grunn av en sykdom under utvikling står i fare for å falle ut av arbeidslivet.

Det kan gis stønad til hjelpemidler og tilrettelegging til arbeid etter folketrygdloven § 10-5 til medlemmer som mottar uføretrygd dersom det er sannsynlig at ytelsen reduseres eller faller bort, det vil si at inntekten vil overstige fribeløpet i folketrygdloven § 12-14 andre ledd, eller forskrift om uføretrygd § 3-1 for deltakere i VTA. Det gis ikke stønad for at medlemmet skal kunne skaffe seg inntekt under fribeløpet. Rett til stønad etter § 10-5 forutsetter ikke at det blir fastsatt en lavere uføregrad enn 100. Det er tilstrekkelig at inntekten overstiger fribeløpet jf. § 12-14 andre ledd eller forskrift om uføretrygd § 3-1, slik at ytelsene reduseres eller faller bort.

I henhold til folketrygdloven § 10-8 avgrenses folketrygdens ansvar for hjelpemidler mot rettigheter som følger av annen lovgivning. Rett til ytelser faller bort dersom behovet for bistand i all hovedsak dekkes av ansvarsområdet i annen lovgivning, for eksempel arbeidsgivers tilretteleggingsplikt etter arbeidsmiljøloven.

I arbeidsmiljøloven kapittel 4 oppstilles en rekke krav til arbeidsgiver om å tilrettelegge det fysiske arbeidsmiljøet slik at atkomstveier, sanitæranlegg, arbeidsutstyr mv. skal så langt det er mulig og rimelig være utformet og innrettet slik at arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne kan arbeide i virksomheten jf. arbeidsmiljøloven § 4-1 (5). Videre følger et krav til det fysiske arbeidsmiljøet i § 4-4 (2) at arbeidsplassen bla. skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det ansvaret som pålegges arbeidsgiver må ut fra en konkret helhetsvurdering være mulig og rimelig å bære. Dersom det ikke er rimelig å forvente at arbeidsgiver har ansvaret, kan folketrygden dekke hjelpemidler og tilrettelegging av det fysiske miljø samt ombygginger av maskiner og motorkjøretøy. For at folketrygdens ansvar skal inntre må de ordinære vilkårene i folketrygdloven § 10-5 være oppfylt. Oppføring av bygg og bygningsmessige endringer faller utenfor folketrygdens ansvarsområde.

5.3 Bakgrunn

For å gjøre det mer lønnsomt å øke arbeidsinntekten for uføretrygdede var et av tiltakene i uføreforamen av 2015 å gjøre om friinntekten på inntil 1 G til et fribeløp på 0,4 G. Retten til hjelpemidler i arbeid er indirekte knyttet opp mot fribeløpet ved at det i folketrygdloven § 10-5 stilles krav om at stønadsmottaker må sannsynliggjøre at uføretrygden vil reduseres. Med nåværende regler for reduksjon av uføretrygd betyr dette at mottakerne må sannsynliggjøre en årlig inntekt over 0,4 G (eller 1 G for deltakere i VTA). Kravet til årlig minimumsinntekt på 0,4 G gjelder fra 2015 for alle hjelpemidler til arbeid, også stønad til bil.

De ovennevnte forslag til nye modeller for reduksjon i uføretrygden ved arbeidsinntekt vil derfor få innvirkning for retten til hjelpemidler i arbeid.

5.4 Vurdering

Sysselsettingsutvalget⁸ har i flere omganger påpekt at det er en forutsetning for at personer med fysiske funksjonsnedsettelse skal kunne være i arbeid at de får de hjelpemidlene og den tilretteleggingen de har behov for. Det kan tenkes at det å sannsynliggjøre en inntekt på over 0,4 G utgjør en barriere for at uføre med usikkert inntekspotensial, og som har behov for hjelpemidler eller tilrettelegging, kan komme i arbeid. Det vil potensielt bli flere som vil kunne søke og fylle vilkår for hjelpemidler til arbeid dersom all inntekt, eller lavere inntekt enn i dag medfører reduksjon av uføretrygden.

Sysselsettingsutvalget løfter fram at særlig når det gjelder unge mennesker med nedsatt funksjonsevne, vil det være gunstig både for samfunnet og den enkelte dersom man lykkes med inkludering i utdanning og arbeid. Enklere tilgang til hjelpemidler kan være en viktig forutsetning for at dette skal lykkes. Departementet mener derfor at det ikke er behov for å innføre en egen inntektsgrense for rett til hjelpemidler i arbeid i folketrygdloven § 10-5. På denne måten vil det åpnes opp for at uføre med usikkert inntekspotensial, som har behov for hjelpemidler eller tilrettelegging, kan prøve seg i arbeid.

Det gjøres en individuell vurdering i hvert enkelt tilfelle av hvorvidt de omsøkte hjelpemidlene er nødvendige og hensiktsmessige. I de saker hvor det er snakk om en liten stillingsandel er det lite sannsynlig at det vil gjøres større investeringer på arbeidsplassen. Det vil i de fleste tilfeller være snakk om datatekniske utstyr og spesialutviklet programvare. Utlånte hjelpemidler skal leveres tilbake til hjelpemiddelsentralen når vilkårene ikke lenger er oppfylt.

For stønad i form av menneskelige tjenester som tolketjenester for døve, hørselshemmede og døvblinde, samt lese- og sekretærhjelp for synshemmede dekkes dette i den grad det er nødvendig⁹. Behov for slike tjenester korrelerer til en viss grad med hvor mye den enkelte jobber og er avhengig av type arbeidsoppgaver og hvordan arbeidsplassen er tilrettelagt. Tjenesten er ofte helt nødvendig for at personer som har behov for disse tjenestene skal kunne komme i jobb. Ved å oppheve kravet til minimumsinntekt, antar departementet at terskelen for å kunne prøve seg i jobb for denne gruppen reduseres.

Arbeids- og sosialdepartementet mener det er rimelig å kompensere for bestemte utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i arbeidslivet for uføretrygdede i de tilfellene dette fører til at uføretrygden blir redusert.

Stønad til bil i gruppe 1

Departementet vurderer likevel at det bør være et krav til minimumsinntekt for rett til stønad til bil i gruppe 1 på grunn av bilstønadens størrelse og innretning. Departementet mener det er

⁸ Både i NOU 2019:7 Arbeid og inntektssikring og NOU 2021:2 Kompetanse, aktivitet og inntektssikring

⁹ Se forskrift om stønad til lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte § 1 tredje ledd og forskrift om stønad til tolkehjelp for hørselshemmede § 1 fjerde ledd

rimelig å stille krav til at mottakere må sannsynliggjøre en arbeidsinntekt på 1 G, dvs. det generelle kravet slik det var før uførereformen i 2015.

I tradisjonell forstand er et hjelpemiddel definert som et produkt som er egnet til direkte å avhjelpe/erstatte/kompensere for en funksjonssvikt. Utstyret må være spesiallaget eller spesialtilpasset for funksjonshemmede for å kunne defineres som et hjelpemiddel som det kan gis stønad til over folketrygden.

Det å eie egen bil er vanlig i befolkningen for øvrig og anses dermed ikke å være et hjelpemiddel i folketrygdlovens forstand. Det er derfor rimelig at den enkelte dekker utgiftene til selve bilen selv. Personer med nedsatt funksjonsevne kan ha særlige utfordringer med å komme seg i arbeid eller med å holde seg i arbeid over tid, og denne gruppen har derfor fortsatt rett til stønad til gruppe 1-bil. Det er et vilkår for å få stønad til bil i gruppe 1 at man har et reelt og betydelig behov for transport til og fra jobb som ikke kan løses på annen måte enn ved egen bil. For personer som jobber veldig lite, vil det være tvilsomt om de oppfyller dette vilkåret.

Det økonomisk behovsprøvde tilskuddet til bil i gruppe 1 er per 1. januar 2021, 160 507 kroner. Tilskuddet avskrives med 1/22 per halvår over 11 år. Dersom vilkår for stønad ikke lenger er oppfylt, skal det foretas gjeldsoppgjør og det tilskuddet som ikke er nedskrevet skal betales tilbake til Arbeids- og velferdsetaten. Dersom stønadsmottaker har en usikker tilknytning til arbeidslivet og det er en risiko for at vedkommende vil gå tilbake til full uføretrygd etter kort tid, vil tilskuddet måtte betales tilbake. Det er stort verditap på biler og tilskuddet avskrives i mange tilfeller saktere enn verditapet. Tilskudd til bil i gruppe 1 er også en større ytelse, noe som tilsier at det bør stilles et visst krav til minimumsinntekt for at det skal kunne forsvares samfunnsøkonomisk å gi stønad til bil. For personer som har et lite transportbehov i forbindelse med reise til og fra jobb, vil det være andre stønadsordninger som kan bidra til å dekke transportbehovet. Ved å stille et visst minimumskrav til inntekt unngår man også de mest usikre tilfellene hvor stønadsmottaker faller ut av arbeidslivet etter kort tid og taper økonomisk på å betale tilbake ytelsen til Arbeids- og velferdsetaten.

Hjelpemidler og tilrettelegging til VTA-deltakere

For VTA-deltakere eksisterer det allerede egne ordninger for å sørge for tilrettelegging på arbeidsplassen. Mange VTA-deltakere har hjelpemidler til bruk i dagliglivet, slik som rullestol eller andre forflytningshjelpemidler, hørselshjelpemidler og synshjelpemidler. Det er ingen hindring for at disse deltakerne tar med seg hjelpemidlene inn på VTA-plassen.

Bestemmelsene i arbeidsmiljøloven slår fast at arbeidsgiver har plikt til å tilrettelegge den fysiske arbeidsplassen for arbeidstakere og derav VTA-deltakere. Nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon. Det er ikke klare grensdragninger for hvor langt tilretteleggingsplikten går, slik at det vil være ulik praksis for hvor langt en VTA-virksomhet strekker seg for å skaffe til veie nødvendige hjelpemidler til sine deltakere. Likevel mener Arbeids- og sosialdepartementet at det er rimelig at det stilles et visst minimumskrav til årlig inntekt før rett til hjelpemidler til arbeid inntreffer for deltakere i VTA, all den tid det allerede ligger flere særfordeler til ordningen. Dersom det skulle bli aktuelt å oppheve kravet til

minimumsinntekt for VTA-deltakere for å gi rett til hjelpemidler, ville det i så fall måtte få konsekvenser for særfordelene, for eksempel å redusere eller oppheve tilretteleggingstilskuddet som gis til arbeidsgiver.

Som omtalt under kapittel 4.3 vurderes det som lite aktuelt å gjøre endringer i innretningen av ordningen med bonuslønn til VTA-deltakere for at disse skal kunne omfattes av forslaget om nye regler for reduksjon i uføretrygden. Departementet vurderer derfor at fribeløp på 1 G bør bestå for denne gruppen. Dette innebærer at retten til hjelpemidler i arbeid først inntreer når VTA-deltakerne har en pensjonsgivende som overstiger fribeløpet.

Arbeids- og sosialdepartementet mener at tilretteleggingstilskuddet er bedre egnet til å målrette tilrettelegging på arbeidsplass for denne gruppen all den tid det er en sammensatt gruppe med ulike behov som i mange tilfeller løses med andre typer tiltak enn tekniske hjelpemidler.

5.5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er ofte vanskelig å slå fast på forhånd hvor stor betydning hjelpemiddelet vil få for hvor mye søkeren kan jobbe. Et hjelpemiddel er kun en av flere faktorer når det gjelder å fungere i arbeid og det er først når hjelpemiddelet er på plass og søkeren får prøve seg i arbeid at man kan se de konkrete effektene av tiltaket. Det er likevel ikke grunn til å tro at forslaget innebærer budsjettmessige konsekvenser av betydning. Kravet om å sannsynliggjøre at inntekten vil overstige fribeløpet praktiseres ikke veldig strengt i dag og det er dermed ikke grunn til å tro at det vil tilkomme mange nye søkere til ordningen.

Som det også framgår ovenfor, gjøres det en vurdering av hvorvidt de omsøkte hjelpemidler er nødvendig og hensiktsmessig og i denne vurderingen spiller tilknytning til arbeidslivet inn. I de sakene hvor det er snakk om en liten stillingsandel er det lite sannsynlig at det vil gjøres større investeringer på arbeidsplassen. Det vil i de fleste tilfeller være snakk om datatekniske utstyr og spesialutviklet programvare. Utlånte hjelpemidler skal leveres tilbake til hjelpemiddelsentralen når vilkårene ikke lenger er oppfylt. Det er derfor ikke grunn til å tro at redusert krav til minimumsinntekt for rett til arbeidshjelpemidler gir merutgifter av betydning.

6. Utkast til lovendringer

6.1 Folketrygdloven

§ 10-5 Stønad til bedring av funksjonsevne i arbeidslivet

Det ytes stønad etter § 10-7 til et medlem som på grunn av sykdom, skade eller lyte

- a) har fått sin evne til å utføre inntektsgivende arbeid varig nedsatt, eller
- b) har fått sine muligheter til å velge yrke eller arbeidsplass vesentlig innskrenket.

Når det skal vurderes om vilkåret i første ledd bokstav a eller b er oppfylt, legges det vekt på alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, arbeidsmuligheter på hjemstedet og arbeidsmuligheter på andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid.

Stønaden ytes i forbindelse med tiltak som er nødvendige og hensiktsmessige for at medlemmet skal bli i stand til å skaffe seg eller beholde høvelig arbeid.

Det ytes ikke stønad etter denne paragrafen til en person som mottar uføretrygd eller avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, se § 3-19 sjette ledd. Til en person som mottar uføretrygd, kan det likevel ytes stønad dersom det er sannsynlig at stønaden vil føre til at uføretrygden faller bort eller blir redusert. *Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om krav til minste inntekt for rett til visse hjelpemidler.*

Departementet tar sikte på å regulere et ev. krav til minste inntekt ved å innta en presisering i bilstønadsforskriften § 5 a om retten til ordinær personbil at det for en som mottar uføretrygd er et vilkår har han eller hun kan sannsynliggjøre en pensjonsgivende inntekt på minst ett grunnbeløp.

§ 12-14 første og andre ledd

Modell a) og b)

Når uføegraden fastsettes etter § 12-10, skal det fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd).

Dersom mottakeren av uføretrygd har inntekt som overstiger inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres. *Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten, multiplisert med forholdet mellom uføretrygd ved 100 prosent uføegrad og inntekten før uførhet (se § 12-9 første og andre ledd). For overskytende inntekt opp til ett grunnbeløp/1,2 ganger grunnbeløpet, skal reduksjonen halveres.* Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt eller inntekt av samme art fra utlandet.

Modell c)

Når uføegraden fastsettes etter § 12-10, skal det fastsettes en inntektsgrense, som skal svare til inntekt etter uførhet (se § 12-9 tredje ledd) tillagt 10 prosent av grunnbeløpet per kalenderår.

Dersom mottakeren av uføretrygd har inntekt som overstiger inntektsgrensen, skal uføretrygden reduseres. Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med en brøk der vedkommendes uføretrygd ved 100 prosent uføegrad er teller og inntekt før uførhet (se § 12-9 første og andre ledd) er nevner. *For overskytende inntekt opptil 1,1 ganger*

grunnbeløpet skal reduksjonen tilsvare halvparten av brøken. Som inntekt regnes pensjonsgivende inntekt eller inntekt av samme art fra utlandet.

6.2 Lov om Statens pensjonskasse

§ 29 første og andre ledd

Modell a) og b)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvare den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av *grunnbeløpet*.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til ett grunnbeløp/1,2 ganger grunnbeløpet halveres.*

Modell c)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvare den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen *10 prosent* av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til 1,1 ganger grunnbeløpet halveres.*

6.3 Lov om pensjonsordning for sykepleiere

§ 15 første og andre ledd

Modell a) og b)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvare den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av *grunnbeløpet*.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til ett grunnbeløp/1,2 ganger grunnbeløpet halveres.*

Modell c)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvarer den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen *10 prosent* av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til 1,1 ganger grunnbeløpet halveres.*

6.4 Lov om pensjonsordning for apotekvirksomhet mv.

§ 12 første og ande ledd

Modell a) og b)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvarer den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av *grunnbeløpet*.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til ett grunnbeløp/1,2 ganger grunnbeløpet halveres.*

Modell c)

Pensjonen reduseres dersom pensjonisten har inntekt som overstiger en inntektsgrense som beregnes når uførepensjonen fastsettes. Inntektsgrensen tilsvarer den inntekten pensjonisten er forutsatt å kunne skaffe seg etter uførheten og oppjusteres i samsvar med senere regulering av grunnbeløpet. Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntektsgrensen *10 prosent* av folketrygdens grunnbeløp per kalenderår.

Reduksjonen skal svare til den overskytende inntekten multiplisert med vedkommendes uførepensjon ved 100 prosent uførhet og dividert med pensjonsgrunnlaget. *Mottar pensjonisten uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til 1,1 ganger grunnbeløpet halveres.*

6.5 Lov om tjenestepensjon

§ 8-9 første ledd

Modell a) og b)

(1) Det skal foretas inntektsfradrag i uførepensjon til medlem som i et kalenderår har pensjonsgivende arbeidsinntekt som overstiger inntekt etter uførhet, som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. *Reduksjonen* av uførepensjonen skal tilsvare overskytende inntekt, multiplisert med forholdet mellom uførepensjon ved 100 prosent uføregrad og inntekten før uførhet som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. *Mottar medlemmet uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til ett grunnbeløp/1,2 ganger grunnbeløpet halveres.* Ved beregningen justeres inntekt før og etter uførhet etter senere regulering av grunnbeløpet. Inntektsfradraget i uførepensjon overføres til foretakets premiefond.

Modell c)

Det skal foretas inntektsfradrag i uførepensjon til medlem som i et kalenderår har pensjonsgivende arbeidsinntekt som overstiger inntekt etter uførhet, som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. Mottar medlemmet uføretrygd fra folketrygden, tillegges inntekt etter uførhet, som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd, et tillegg på *én tittel av G*. Reduksjonen av uførepensjonen skal tilsvare overskytende inntekt, multiplisert med forholdet mellom 100 prosent uføregrad og inntekten før uførhet som fastsatt etter § 8-3 tredje ledd. *Mottar medlemmet uføretrygd fra folketrygden, skal reduksjonen for overskytende inntekt opp til 1,1 ganger grunnbeløpet halveres.* Ved beregningen justeres inntekt før og etter uførhet etter senere regulering av grunnbeløpet. Inntektsfradraget i uførepensjon overføres til foretakets premiefond.